

OBJEKTIF DÜŞÜNCENİN YASALARI

PROF. DR.
ABDÜLKERİM BEKKÂR

UFUK neşriyat.®

© Bu kitabın tüm hakları, *Ufuk Neşriyat'a* aittir.
İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

OBJEKTİF DÜŞÜNCENİN YASALARI
Prof. Dr. Abdülkerim Bekkâr

Editör

Ersin İşcioglu

Mütercim

Taha Öztürk

Radakte

Mahmut Coşkun

Sayfa Tasarımı

Ahmet Kahramanoğlu

ISBN

978-605-2337-91-2

Baskı

1. Baskı: Şubat 2019

Baskı ve Mücellit:

Enes Basın Matbaacılık Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sit. No: 12/210
Topkapı/İstanbul

İletişim:

© UFUK NEŞRİYAT
Akşemsettin Mah. Hüsrevpaşa Sk. 21/A
Fatih - İstanbul
Yayıncı Sertifika No: 35657

+90 539 643 73 31 / +90 212 631 81 09

www.ufuknesriyat.com.tr

info@ufuknesriyat.com.tr

OBJEKTİF DÜŞÜNCENİN YASALARI

Prof. Dr. Abdülkerim Bekkâr

İçindekiler

Önsöz	9
Bireye Yolculuk	13

Birinci Bölüm

GENEL ŞEKLİYLE DÜŞÜNCE

Düşünce Nedir?.....	19
Düşünmek Neden Hayati Bir Zorunluluktur?	20
1. Sünnetleri Keşfetme Amacıyla Düşünme	29
2. Değerlerin Somutlaştırılması ve Pratik Yöntemlere Dönüştürülmesi	31
Düşüncenin İyileştirilmesi.....	34
1. Neden Düşünelim?.....	35
2. Düşünceyi Nasıl İyileştirmeli?.....	37
3. Okumak Başlangıçtır	37
4. Ne Okumalı?	38
5. Okumayla Düşünme Arasında	40
6. Bir Sorunun Çözümüne Girişmek.....	43
7. Mücadelenin Başlangıcı	44
8. Hüküm Çıkarma.....	50
İlmî Düşünce	51
Tarafsız Düşünce	55

İkinci Bölüm

KUR'AN-I KERİM'İN TARAFSIZLIĞIN ARKA PLANINI İNŞASI

Kur'an-ı Kerim Tarafsızlığın Tarihî Arka Planını İnşa Eder	61
1. Kişinin Sınırlarını Bilmesi.....	62
2. Bir Meselenin Doğruluğunu Araştırma	64
3. Ataların Yüceltilmesi	66
4. İnsanlara Adaletli Davranma ve Haklarını Yememe	66
5. Detaylı İnceleme	67
6. Öz Eleştiri	68
7. Zihinsel Esneklik	69

Üçüncü Bölüm

TARAFSIZLIĞIN TEORİK BOYUTUNUN İNŞASI

Tarafsızlığın Teorik Boyutunun İnşası.....	75
1. Zandan Uzak Durmak.....	77
2. Hevâlardan Soyutlanmak	82
3. Tutarlılık	86
4. Sorumluluk	89
5. Şer'i Yükümlülüklerin Beşerin Kapasitesini Göz Önüne Alması	93
6. Kişisellikten Uzak Durmak	97
7. Uzmanlığa Saygı Duymak	103
8. Hassasiyet	106
9. İnsaf	108
10. Hakikatle Etkileşim Kurmak	113

Dördüncü Bölüm

TARAFSIZLIĞIN İSLAM ÂLİMLERİNDEKİ TECELLİLERİ İŞARETLER VE UYGULAMALAR

Tarafsızlığın İslam Âlimlerindeki Tecellileri	127
İşaretler ve Uygulamalar	127
1. Tarafsızlık ve İlmî Araştırma Metotları	129
a. İstidlal Metodu.....	131
b. Nakil Karşısındaki Tavır Yahut İstirdat Metodu	137
2. İslam Âlimlerinin Kişilerin Değerlendirilmesi Konusundaki Tarafsızlığı	141

a. İnsanın Hayra da Şerre de Yönelebilmeye Kabiliyeti Olan Bir Varlık Olması..	143
b. Kişinin İçinde Bulunduğu Şartların Göz Önüne Alınması.....	145
c. Nicel Dil.....	153
d. İnsaf	155
3. İslam Âlimlerinin Düşünce ve Olaylar Karşısındaki Tarafsızlığı.....	165
a. Gerçekçilik	167
b. İtidal	176
1. Akidevi Düzey	179
2. Davranışsal Düzey	184
3. Hakikatle Etkileşim Kurmak	187
a. Hakikate Vakıf Olmak	188
b. Zan ve Yakın Arasında.....	196
c. Denge Fikhi	201
d. Kişiler ve Düşünceler Arasında	206

Beşinci Bölüm

TARAFSIZLIĞA AYKIRI ÖRNEK VE TAVIRLAR

Tarafsızlığa Aykırı Örnek ve Tavrılar.....	219
1. Taassup.....	222
a. Ehl-i Beyt Taassubu.....	224
b. Mezhep Taassubu	229
c. Günümüzde Taassup.....	240
2. Abartı.....	244
a. Övgüde Abartı	249
b. Yergide Abartı	251
3. Tek Boyutlu Zihniyet.....	254
a. Çevresel Yoksunluk.....	254
b. Diyalog Kurmama	256
c. Bir Olguya Bölünmez Bir Bütün Olarak Yaklaşmak.....	258
d. Basitleştirme Eğilimi.....	262
e. Yarım Bakış	265
f. Dışa Kapalılık.....	270
4. Tarihi Komplolar Üzerinden Okumak	273

5. Her Kaidenin Bir İstisnası Vardır	277
6. İstisnayla Kaideyi Geçersiz Saymak	279
7. Kişilerin Kutsanması	281
8. Zıt Unsurlar Arasındaki İlişkinin Bozulması	289
a. Nicelik ve Nitelik Arasında	290
b. Vahdet ve Hürriyet Arasında	293
c. İlim ile Amel Arasında	295
d. Şekil ve İçerik Arasında	298
9. Çifte Standart Yaklaşımı	303
10. Kitlelerin Egemenliğine Boyun Eğmek	308
11. Kelimelerin Yanlış Kullanımı	312
12. Tepkisellik Hastalığı	320

Altıncı Bölüm

TARAFSIZ DÜŞÜNCEYİ NASIL İNŞA ETMELİ?

Tarafsızlığı Nasıl İnşa Edeceğiz?	327
Sonuç	337
Bibliyografya	339

Önsöz

Sonsuz nimetleri için âlemlerin Rabbine hamdolsun, salât ve selâm O'nun kulu ve elçisi olan rahmet peygamberi ve hidayet önderi Hz. Muhammed'in, ailesinin, ashabının ve kıyamet gününe kadar onların çağırdığına davet edeceklerin üzerine olsun.

Allah Teâlâ bu ümmete kendi içerisinden, onları kemale ve hakka ulaştıracak, dünya ve ahiret hayatını nimetlendirmeye vesile olacak bir peygamber çıkararak büyük bir ihsanda bulunmuştur. Anamız babamız ona feda olsun; Allah'ın elçisi emanetin hakkını vererek ilahi mesajı tebliğ etmiş ve ümmetine nasihatte bulunarak onları gecesi de gündüzü gibi apaçık ve berrak, kendisinden yalnızca helak olmuş kişilerin sapacağı, en küçük şüpheye bile yer vermeyen, dosdoğru bir yol üzerinde bırakmıştır.

Bundan sonra Müslümanlar, tebliğ görevini yerine getirmek için muallimler ve fatihler olarak yeryüzüne dağılmıştır. Allah, onların eliyle millet ve toplumları ateşten kurtarmıştır. Müslümanlar yaklaşık yarım asırlık bir sürede, kırk binden fazla şehir, köy ve kaleyi fethetmiş; bu da İslam'ın, mensuplarında meydana

getirdiği muazzam enerjiyi gözler önüne seren canlı bir örnek teşkil etmiştir.

Bu yayılmanın sonucunda, yapıları ve kültürleri birbirinden farklı olan halklar birbirine karışmaya başlamış, bu durum ise -gitgide artarak- şariat-ı garra çerçevesinde söz konusu kültürleri mezcetmek amacıyla içtihatla bulunulmasını gerekli kılmıştır. Bu sayede bireyin kendisine yönelik bilincinin artması ve Müslümanların hayatlarında İslam şariatına uymalarından kaynaklanan olgularla Cahiliye döneminden taşınan olguların birbirinden ayırt edilerek Müslümanların bakış açısında karmaşaya mahal verilmesi ve yine ümmetin çeşitli faaliyetlerinin çekim merkezini oluşturan yüce kavram ve modellerin zarar görmemesinin sağlanması hedeflenmiştir.

Toplumun kimliği ve hayatın gereksinimleri arasındaki bu uyum uzun bir süre devam etmiş, bu süre zarfında gelişme ve kalkınma hâkim görünümü teşkil etmiştir. Ardından söz konusu uyum giderek kaybolmuş ve fetihler yapan ümmet, yıkım ve yok oluşun eşiğine gelmiştir. Nihayetinde ümmet, diğer milletlerin hengâmesi ve tozpembe hayalleri içerisinde çözülmekten çekinir olmuştur.

Biz burada söz konusu durumu oluşturan sebepleri analiz etmeyecek, yalnızca bu sebeplerden birinin emarelerini tasvir etmeye çalışacağız.

Tarih bizi kendisinden çok uzaklara attı; artık tarihin içerisinde yer almıyoruz. Kafilenin sonunda kendimize yer arasak da bulamıyoruz! Eğer tarihe tekrar dönmek istiyorsak yapmamız gereken ilk şey bizi şu anki durumumuza iten sebepleri araştırmaktır. Ancak bu, hafife alınmayacak kadar zor bir iştir. Zira yaşantımızda üst üste binerek yığılaşan olumsuzluklar, olgun bir bakış açısı oluşturma ve bahsi geçen durumu kavramak ve dikkatli bir şekilde analiz etmek için gerekli araçlara sahip olmanın önünde engel teşkil

etmektedir. Elde etmemiz gereken en önemli araçlardan biri ise her türlü anlık heves, kişisellik ve yanlış okumalardan uzak; tarafsız bir bakış açısıdır.

Bu bakış açısı çağlar ötesine uzanmakta ve bizi şu an içerisinde bulunduğumuz bu kabul edilemez duruma götüren sebepleri anlamamızı sağlamaktadır. Ayrıca ümmetin etkinliğini felce uğratan ve bu karanlık tünelden çıkamamasına neden olan engelleri idrak etmemizi sağlayacak hassas bir kavrayış yetisi sunmaktadır. Bu yeti sayesinde, özlemini çektiğimiz geleceğin engin ufuklarını görebileceğiz. Fakat bu; fikir üretmeksizin, derinlemesine inceleme ve bilgiyi belirli bir yörüngede düzene koyan yüce kanunlara vakıf olmaksızın malumatfuruşluk yapmaktan uzak durma konusunda sabır ve sebat gösterme erdemi olmadan gerçekleşmeyecektir. Nitekim bahsi geçen kanunlar bilgiyi, bizi bu kör labirentten çıkaracak, evhamlı ve tepkisel bir hayat sürmekten koruyacak anlaşılabilir olgu ve kavramlara gerektiği şekilde serpiştirmiştir. Artık bu düşünsel sürecin önemi kavrandığında, sabır ve sebatla birlikte hedefimize ulaşmamız kolaylaşacaktır. Allah bize yeter, O ne güzel vekildir.

Dr. Abdülkerim Bekkâr

Bireye Yolculuk

Bu kitap, ümmetin geri kalmasında etkili olan iç sebep ve etkenleri ortadan kaldırmayı ve ümmetin uyanışını sağlamayı hedefleyen serinin ilk kitabıdır. Kitabın amacı, bu sebep ve etkenlerin incelenerek, etkilerinin boyutunun ve pratiğe nasıl yansydıklarının ortaya koyulmasıdır. Seri boyunca yoğunlukla atf yapılan slogan, Allah Teâlâ'nın şu sözüdür:

“De ki: Bu başınıza gelen kendinizdendir”.¹

Uzun zamandan bu yana ümmetimizin yaşadığı medeniyetten uzaklaşma, Müslümanların etkinlik ve üretkenliklerindeki gerileme ile dışa bağımlılığın, kendi irademiz ve birey bilincimizle ilişkili sebeplerden bağımsız olarak; dış etkenler nedeniyle meydana gelmediği düşüncesini taşıyorum. Zira her olgunun, vücuda gelmesine neden olan iç sebepleri bulunmaktadır. Söz konusu sebepler bu varoluşu korumakta, ona yön vermekte ve gireceği etkileşimlerin çerçevesini çizmektedir. Dış etkenler ise iç etkenlerden birini yerinden ederek bu boşluğa kendisi geçmeyi başaramadığı sürece etkisiz kalır. Dolayısıyla iç etkenler yukarıda bahsedilen görevlerini yerine getiremediği zaman, dış etkenler onların yerini alır. Böyle bir durumda olguların varlığı ortadan kalkar yahut bu olgular ilerleyeceği

¹ Âl-i İmrân, 3/165.

istikameti kaybeder. Çoğu zaman ise istikamet kaybı, yok olmakla eşdeğerdir!

Fakat bu, bizim “ölüm kalım mücadelesi” içinde bulunan bir dünyada yaşadığımız gerçeğini göz ardı etmemiz anlamına gelmemektedir. Bu mücadele, kaynakların sınırlılığı ve kültürlerin farklılığıyla birlikte “ya sen ya ben” felsefesini pekiştirmektedir. Zira bizim topraklarımızda üretim yapan her fabrika, diğer topraklarda işleyen fabrikaları etkilemekte, satın almayı bıraktığımız ürünlerin imalatı ise duraksamaktadır. Diğer yandan, dış etkenlerin varlığı konusunda bilinçlenmenin faydası, bu etkenlerle iç etkenler arasındaki çatışmanın yapısını anladığımızda kendisini gösterecektir. Yine tevhit ümmetiyle Ehl-i Kitap arasındaki düşmanlık, onlar bizi kendi taraflarına çekene ve kendi dinlerinin bir parçası ya da hizmetçileri hâline getirene dek sürecektir.

“Dinlerine uymadıkça Yahudiler de Hristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır.”²

Tüm insanlığın bir araya gelerek karın yağmasını engelleyememesi gibi biz de düşmanlarımızı bize sıkıntı çektirmemeleri konusunda ikna edemeyiz. Ancak kendimizi kar yağışından ve düşmanlarımızın tuzaklarından koruyabiliriz!

Beni bu seri için kitap yazmaya iten sebeplerden bir diğeri birçok araştırmacının bilginin en iyisinin kişinin kendisini bilmesi, cehaletin en büyüğünün ise kişinin kendisini bilmemesi olduğu şeklindeki inançlarıdır. Bireyin kendisine karşı bilinç sahibi olmasından kasıt kişinin kendi içine kapanması ve hücrelerine çekilmesi değil; bireyin sınırlarını en iyi şekilde bilmesi, varlığının bağlı olduğu şartları, benliğini koruma ve hassasiyet derecesini geliştirme-nin koşullarını anlamasıdır. Bu ise çoğu zaman ancak başkalarına

² el-Bakara, 2/120.

yönelik bilinçle gerçekleşir. Nitekim 7 rakamı, sayı dizisinde olmadığı takdirde herhangi bir değere sahip değildir. 7 rakamının kıymeti, 6 ve 8 rakamlarıyla birlikte ortaya çıkar. Hatta kendi bulunduğu aşamanın bilincinde olsak dahi, başkalarının hangi aşamada olduğunu bilmemiz de zaruridir. Bu ise bizi, kendimizi araştırmanın önemini idrak etmekle birlikte kendi içimize kapanmaya itecek diğer bir nedendir.

Bunların yanı sıra, birey bilincine sahip olunmaması ümmeti iki tehlikeye maruz bırakmaktadır:

- Bu tehlikelerden birincisi ümmetin kültürünün içine bazı akidevi, bilişsel, sembolik ve tarihî öğretilerine aykırı olan unsurların dâhil olmasıdır. Bu durum, ümmetin kültürü ve bu yeni davetsiz misafir arasında çatışmaya sebep olmakta; bunun sonucunda ümmetin kültürü yara almakta, parçalanmalar ve karşıt tepkiler ortaya çıkmaktadır. Nihayetinde ümmetin dengesi derinden sarsılmakta ve ilerleme süreci duraksamaktadır.
- İkincisi ise duraklama ve uluslararası kültür akımlarından soyutlanmadır. Bu durum da bir önceki madde kadar tehlikelidir. Zira dünya artık “büyük bir köy” hâline gelmiş, bu nedenle kendini başkalarından soyutlamak pratikte imkânsızlaşmıştır. Kendini başkalarından soyutlayan kültürler ise körelecek ve yok olacaktır. Kendini soyutlamanın ümmetin kültürünü ve asaletini muhafazaya katkı sağlayacağını düşünenlerin oranı gitgide düşecek; keyfiyet ve kemiyet bakımından kıymetsiz hâle gelecektir. Kaldı ki Müslümanların arkasından ilerledikleri hedeflerin yapısı da kendilerini dünyadan soyutlamalarını olanaksız kılmaktadır. Çünkü biz insanların tamamına ulaştırmaktan sorumlu olduğumuz son mesajın taşıyıcılarıyız. Yine biz, peygamberlerin sesini bu karanlık dünyaya iletmekle mükellefiz.

Diğer yandan, kültürümüze dair teorik öncüller ümmetin bireyselliği noktasında geniş bir alan bırakmıştır. Bu alan ümmetin başkalarıyla etkileşime girmesine olanak sağlamaktadır. Bundan hareketle Müslümanların kahir ekseriyeti bu etkileşimde en uç noktaya kadar ilerleyecek, böylece kendini soyutlamak yeniden imkânsız hâle gelecektir. Artık önümüzde benliğimizin sınırlarını, gelip geçtiğimiz noktalardaki merkezi ve çerçevesini belirleyerek çizmekten başka bir yol kalmamaktadır. Bu noktaya sürekli olarak son raddesine kadar çaba harcayarak ve birçok yöntem kullanılarak ulaşacağız. Sonrasında ise akıntıyla beraber de akıntıya karşı da yüzebilecek, daha güçlü ve dayanıklı hâle gelerek boğulmaktan korkmayacağız!

Tarafsız düşünceyi bu serinin -ki Allah Teâlâ'dan tamamlamayı bana nasip etmesini niyaz ediyorum- anahtarı olarak belirlememin sebebi, bunun birey bilincine ulaşmanın ve yaşadığımız birçok sapmanın sebep ve belirtisinin kökenini anlamanın ilk adımı olduğunu düşünmemdir. Doğru yolu göstermek Allah'a aittir.

Birinci Bölüm

GENEL ŞEKLİYLE
DÜŞÜNCE

Düşünce Nedir?

Düşünce (tefikir) kelimesi, kullandığımız ancak anlamını açıklamakta zorlandığımız kelimelerdendir. Âlimler düşüncenin şu iki önemli özelliğine dikkat çekmektedir: Bir taraftan geçmiş deneyimlerin tekâmül ederek düzenlenmesi, diğer taraftan ise doğru cevapların keşfedilmesi.³

Humphry şöyle demektedir: Düşünce “İnsan ya da hayvan, organik bir varlığın bir sorunla karşılaştığında, bu sorunu kavradığında yahut çözümü için çaba sarf ettiğindeki tecrübe sürecinde meydana gelen olaydır.”⁴ Bartlett’e göre ise düşünce, “Delilin, içerisindeki boşlukların doldurulması suretiyle uygun boyutta genişletilmesidir. Bu ise, anlık olarak ya da sonradan ifade edilebilecek art arda ve birbiriyle bağlantılı adımlardan hareket etmekle gerçekleşir.”⁵

Bazı psikologlar, düşünceyi psikolojik açıdan şu şekilde tanımlamaktadır: “Düşünce, psikolojik fonksiyonların bir sorunu çözmeye ve yargılarla ilgili çözümleri formüle etmede kullanılmasıdır.

³ *et-Tefkir fi'd Dirâsât en-Nefsiyye*, s. 196.

⁴ A. g. e., s. 200.

⁵ A. g. e., s. 200.

Bundan sonra akıl, nihai çözüme ulaşmak için bu yargılar arasında muhakeme yapar.”

Bazı mantıkçılar ise düşünceyi şöyle tanımlamışlardır: “Düşünce, aklın iki uç olan mevzu ve mahmul arasında bağlantı kurmasıdır.” yahut “Aklın bir sebebi bilme ve meydana çıkarma için takip ettiği metotların tamamıdır.”⁶

Düşüncenin tanımlarını sunarken kastettiğimiz, ilmî düşüncedir. Zira bize öncül ve olgulara dayalı çıkarım yapmada yardımcı olabilecek düşünce türü böyle bir düşünce olacaktır. Bu noktadan hareketle bazı eğitimciler düşüncenin tanımını şu şekilde yapmışlardır: “Bir problemi çözme; çeşitli olguları yorumlama ve öngörme, bu olguları titiz bir şekilde ele alarak analiz edecek kural ve teorilere ulaşma amaçlı tecrübe edinmek için bu olgulara teslim olabilecek belirli bir metot kullanarak, haklarında yargıya varma hususunda sistematik hareket eden her türlü akli etkinliktir.”⁷

Tüm bu tanımlar bir nokta etrafında toplanmaktadır: Aklın bir dizi veri arasında gidip gelerek bu verilerle ilişkili olgular vasıtasıyla ve metodolojik bir yöntemle bilinmeyene ulaşması.

Düşünmek Neden Hayati Bir Zorunluluktur?

Şanı Yüce Allah dünya hayatını bir imtihan yurdu olarak yaratmıştır:

“O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.”⁸

Bu nedenle O, dünya hayatında imtihan ve sınanma için gerekli tüm şartları oluşturmuştur. Böylece insanın hayatının her dakikası, ister ahiret ister dünya meseleleriyle ilgili olsun, kendisini

⁶ Cemil Suleyba, *el-Mantık* (1967), s. 265.

⁷ Ali Raşit, *el-Câmiâ ve't-Tedrisü'l-Câmi'i* (Cidde, Dârü's Şurûk, h. 1408), s. 256.

⁸ el-Mülk, 67/2.

PROF. DR. ABDÜLKERİM BEKKÂR

Eğitim, İslam Düşüncesi, Metodoloji, Medeniyet ve Arap Diline yönelik 70 civarında eser kaleme alan yazarın özellikle Müslüman camiaların entellektüel sorunlarına ve eğitim metotlarına yönelik eserleri alanında öncü kitaplardan kabul edilir. Yazarın farklı dillere tercüme edilen eserlerinin yanı sıra birçok TV programı da bulunmaktadır.

OBJEKTİF DÜŞÜNCENİN YASALARI

Günümüzde gençlerin objektif düşünceye olan ihtiyacı geçtiğimiz asırlarda duyulan ihtiyaçtan çok daha fazladır.

Nitekim yaşadığımız asır birbirleri ile çatışan sayısız düşünce akımları, izimler ve kültürel dezenformasyonun yoğun olduğu bir dönemdir. Birtakım fırsatlarının yanı sıra çok boyutlu tehlikelerinde olduğu böylesi bir dönemde, bu kitabın gençlerin her türlü karar alma süreçlerinde kendilerine yardımcı olacak bir düşünce klavuzu olması ümidindeyiz. Düşünce yöntemlerinin derinlikleri ile anlatıldığı bu eserde ayrıca yazarın engin tecrübeleri ile yaptığı güzide yönlendirmeler eseri eşsiz kılmaktadır. Alanında kaleme alınmış ilk eser olan bu kitabın Türkçe'ye kazandırılmasının memnuniyeti ile umarız eser okurlarımıza objektif düşüncenin boyutlarına yönelik yeni ufuklar kazandırır.

UFUK neşriyat®

+90 212 631 81 09 www.ufuknesriyet.com.tr
+90 539 643 73 31 info@ufuknesriyet.com.tr

